

Jänne- ja hankosidevammat kengitysseppän näkökulmasta

Jännevamma on urheiluhevosten vaiva, jonka hoidossa on konsultoitava sekä eläinlääkäriä että ammattitaitoista kengittäjää. Kevättalven GoExpo Horse -messuilla kengitysseppä Mari Nieminen kertoi jännevammasta ja sen hoidosta nimenomaan kengitysseppän näkökulmasta.

Pehmytkudosvauriot ovat urheiluhevosilla suhteellisen yleisiä lajista riippumatta. Jänne- tai hankosidevaurio voi syntyä yksittäisen ylivenymisen seurauksena, mutta usein se on seurausta lukuisista pienistä mikroavuroista. Ne heikentävät ajan myötä jänteen rakennetta. Tällöin jänne ei enää kestä venytystä, jännesäikeet katkeavat ja syntyy akuutti vaurio. Vaurioituneeseen kohtaan kerääntyy verta ja tulehdusnestettä. Vauriokohdassa ilmenee usein lämpöä, turvotusta ja puristusarkuutta.

Jännevaurioille altistavia tekijöitä ovat hevosen ylipaino, huonot jalka-asennot, vääränlainen kaviotasapaino, äkilliset kengitysmuutokset ja väsyminen harjoituksen

aikana. Myös liukas, epätasainen tai liian pehmeä pohja lisää loukkaantumisriskiä, samoin kuin puutteellinen lämmitys ennen suoritusta sekä liian lyhyt palautumisaika harjoituksen jälkeen. Vastakkaisen tai vie-rekkäisen jalan ontuma kuormittaa myös jalkaa ja näin altistaa jännevammoille.

Vamman vakavuuteen vaikuttaa se, missä kohdassa vaurio on. Hevonen voi vaikutta lievästi epäpuhtaalta tai vakavammassa tapauksessa se on ”kolmijalkainen”. Esimerkiksi syvän koukistajajänteen vamma on erittäin vakava paikka. Palautumiseen kuluu ainakin vuosi, mutta hevonen ei silti ole koskaan enää entisensä. Vaurio on vakava, kun yli 25 % jänteen pinta-alasta on tuhoutunut – ja tämä on valitettavasti yleisintä.

15-25 % kuuluu kategoriaan kohtalainen.

Kylmäystä ja lepoa

Mari Nieminen tietää hyvä tarkoitavien tallikavereiden heittelevän vinkkejä vammautuneen hevosen omistajalle, mutta painottaa, että tässä tapauksessa yhteys otetaan nimenomaan eläinlääkäriin. Aikaa ei ole hukattavaksi. Eläinlääkäri osaltaan myös varmistaa, ettei kyse ole muunlaisesta vammasta.

Ensiapuna on kylmäys, joista ensimmäinen kerta suoritetaan välittömästi, kun vaurio havaitaan. ”Turhaan” kylmäminen ei ole niinkään haitaksi, jos kyseessä olisikin väärä hälytys. Kylmäystä täytyy jännevam-

◀ *Kengitysseppä Mari Nieminen esitelmöi kevättalven GoExpo Horse -tapahtumassa jännevammoista. Kuva: Minna Svartsjö*

mahevosen kohdalla harrastaa ahkerasti vammautumista seuraavien päivien ajan. Tiheästi, 4-6 kertaa päivässä kylmäminen on tärkeintä ensimmäisten 3-4- päivän ajan. Myöhemmin kylmäyksen teho laskee, mutta sitä kannattaa silti jatkaa viikon ajan tai ylikin, eläinlääkärin ohjeiden mukaan. Nopea huuhtelu ei riitä, vaan kylmäys kestää vartin kerrallaan. Eläinlääkäri on todennäköisesti myös määrännyt tulehduskipulääkettä, sillä tulehdusneste tuhoaa kollageenia lisää. Tulehdustilan eteneminen tuleekin pysäyttää. Tukiside voi vähentää turvotusta, mutta sen laittaminen on tarkkaa puuhaa. Liian löysä ei hyödytä, ja liian kireä voi aiheuttaa painevaurion.

Kengitysseppä on tärkeä henkilö jännevamman hoidossa

Ensimmäisten 1-2 viikon aikana ultraus on turhaa, koska tuoreeltaan tehtynä se voi nestekertymän vuoksi antaa väärän diagnoosin. Sairaskengitys on ajankohtaista myöhemmin, jotta saadaan räsistusta pois vaurioituneelta alueelta. Akuutissa vaiheessa hevosta ei edes kävelytetä, vaan sitä pidetään karsinassa, tai hyvin pienessä sairastarhassa.

- Hevosta ei kengitetä ennen kuin tiedetään, mitä on rikki, Nieminen toteaa ja muistuttaa, että hevonen voi alkuun myös olla todella kipeä, joten senkään puolesta hätäily ei ole hyväksi.

Noin kolmen viikon kohdalla jänteessä on jo arpikudosta ja uuden vamman syntyminen on todennäköistä, ellei liikunta ole tässä vaiheessa kontrolloitua. Hevosta ei siis pidä päästää laumatarhaan eikä laitumelle. Siis ei mihinkään, missä se pääsis riehumaan - eikä etenkään liukastumaan. Myöhemmin arpikudoskohta on vähemmän elastinen, joten uusi vaurio syntyy yleensä kohtaan, jossa arpikudos ja elastinen jänne yhdistyy.

Ensimmäinen liikunta vammautumisen jälkeen on kävelytys, jota aloitellaan kahdesta viiden minuutin jaksosta ja pidennetään aikaa sitä mukaa. Kävelytyksen suhteen noudatetaan eläinlääkärin ohjetta, mutta lähtökohtaisesti talutus aloitetaan heti kun hevonen ei onnu, sillä kevyt liikutus vähentää kiinnikkeiden kehittymistä. Eläinlääkärin sopivaksi katsomin väliajoin jänne ultrataan uudestaan paranemisen etenemisen seuraamiseksi. Kilpailutaukoa tulee parhaimmassakin tapauksessa lähes vuosi, ja ylikin. Jänne paranee hitaasti vä-

▲ *Kengitysseppä on tärkeä henkilö, kun hoidetaan jännevammaista hevosta. Kengitysvaihtoehto on aina tapauskohtainen. Kuva: Mari Nieminen*

häisen verenkierron vuoksi. Lievä vamma voi parantua nopeamminkin.

Nieminen muistuttaa, että sairaskengitys täytyy suorittaa riittävän usein. Kengitysväli on tällöin normaalia kengitysväliä tiheämpi, noin 4-5- viikkoa, etenkin jos varvas pyrkii kasvamaan nopeasti pituutta. Pitkä varvas ja matalat kannat muuttavat painopisteen epäedulliseksi ja jalka rasittuu.

- Pitkä varvas ja alle työntyneet kannat ovat myrkyä sekä hankositeelle että syvälle koukistajajänteelle, mikä kiinnittyy kavioluun pohjaan. Sanotaan että kantojen nosto kuusi astetta vähentää syvän koukistajan maksimiräsistusta 27%.

Ojentajajänteen vammaa Nieminen pitää kengittäjän kannalta erilaisena, sillä tällaista vammaa ei juurikaan voi kengityksellä auttaa. Tällaisessa tapauksessa hyvä peruskengitys on kaiken a ja o.

Kengitysvaihtoehto on täysin tapauskohtainen

Yksiselitteistä kengitysohjetta jännevammahevoselle ei ole, mutta pääperiaattena voidaan pitää tukea kannalle ja pyörähdystä varpaalle. Kengättömyys ei ole hyvä vaihtoehto, sillä tukea tarvitaan.

-Leveä varvas ja kavennetut kannat on Keski-Euroopassa isoissa hevosmaissa kauan käytössä ollut hankosidevaurioiden kengitystapa. Tavoitteena on kelluttaa varvasta ja näin siirtää räsistusta vaurioituneelta hankositeelta pinnalliselle koukistajalle. Kannat eivät kuitenkaan saa olla liian lyhyet, jotta kanta ei tipahda syvälle pehkuun, koska tällöin varpaan kärki nousee taivasta kohti, Nieminen valaisee.

Hänen kertomansa mukaan räsitus tulee pohjasta, liikkeestä ja maan vetovoimasta,

◀ ”Näissä vaurioissa vähennetään koukistajan rasitusta nostamalla kantoja ja tukemalla kavion kantaosaa. Hyvä pyörähdys varpaalle on tärkeä. Pitkä varvas ja alletyöntyneet kannat ovat myrkyä sekä hankositeelle että syvälle koukistajajänteelle.”
Tämän sivun kuvat: Mari Nieminen

joten paine pitää saada pois vaurioituneelta alueelta.

-Munakenkä on myös käyttökelpoinen hankosidevaurioiden korjauksessa. Siinä tuki tulee reilusti kannalle, mutta varvas pysyy edelleen stabiilina. 99 % tapauksissa tuetaan takaa kannat ylös. Kengitysvaihtoehto valitaan vammakohdasta riippuen, eläinlääkäriä kuunnellen. Mikä toimii yhdellä, ei toimi välttämättä toisella, Nieminen korostaa ja jatkaa: -Syvän koukistajan vaurioiden yhteydessä lähes aina tuetaan takaa kannat ylös. Kiilapohjallinen, muna- ja rengaskenkä ovat käyttökelpoisia syvän koukistajan vaurioissa. Näin kevennetään vaurioituneen syvän koukistajan rasitusta, sillä sen kiinnityskohta on kavioluun pohjassa.

Jännevamma on huomioitava ja tiedotettava koko hevosen loppuiän ajan. Vaikka hevonen palaisikin aktiivikäyttöön, jänne ei palaudu täysin ennalleen. Jos vamma on johtunut huonoista jalka-asennoista, rasitusta kevennetään kengityksellä mahdollisuuksien mukaan. Tasapainoisuus huomioidaan, mutta varsinainen sairaskengitys tehdään vain vammautunutta jalkaa koskien.

-Jos esimerkiksi päädytään keventämään rasitusta toisen etujalan sisäsyryltä, ei samaa välttämättä tarvitse tehdä molempiin etujalkoihin, Nieminen selventää.

Hän muistuttaa liukastelun olevan jännteelle erityisen haitallista, joten riittävästä hokeista on huolehdittava talvella, sekä myös kesällä pohjien niin vaatiessa.

Minna Svartsjö

Jänteen sisäisiä lääkityksiä tai muita hoitomuotoja emme tässä artikkelissa tällä kertaa käsittele. Tämä artikkeli on kirjoitettu lähinnä ratsuhevosten jännevammojen näkökulmasta. Palaamme vastaavaan aiheeseen ravihevosiä koskien lähitulevaisuudessa.

Mari Nieminen,
Certified Euro-Farrier, cef
Aloitti ratsastuksen 80-luvulla
ponityttönä Keravan ratsastuskoululla
ja harrasti sittemmin este- ja
kenttäratsastusta. Hän aloitti
kengittämisen 2008 ja toimii nykyään
päätoimisena kengittäjänä. Nieminen
suoritti tänä vuonna lisäksi kengityksen
erityssammattitutkinnon. Niemisen
perheellä on vuodesta 2003 ollut
Tuusulassa talli täysihitoasiakkaille.

POHJANTÄHTI

Ihmisen kokoinen vakuutusyhtiö

HARVALLA HYVÄ HEVONEN.

HYVÄ HEVOSVAKUUTUS VIELÄ HARVEMMALLA.

Superhyvät hevoslakuutukset Pohjantähdestä!